

Pázmány Péter Katolikus Egyetem

Hittudományi Kar

Tanítványság János evangéliumában

a μένω ige alapján

Tézisfüzet

Készítette: Roman Ioan Laurențiu

Témavezető: Dr. Kocsis Imre

Budapest, 2019

A μαθητής (tanítvány) szó hetvennyolc alkalommal fordul elő János evangéliumában. Azokra a férfiakra és nőkre használt terminus ez, akik Jézus nyomába szegődtek, és hittek benne. Első Krisztus-követőkként, a Jézus-korabeli tanítványok a mindenkori hívő nemzedékek számára portréként, modellként szolgálhatnak. Ezeknek a követési modelleknek az összefonódása alkotja a tanítványság tág fogalmát, mely a földrajzi és történelmi korlátokat szétfeszítve, minden kor Jézus-követőjére alkalmazható kategóriává válik. A tanítványság és Jézus-követés szinonim fogalmak; azt az életmódot jelzik, melynek középpontjában a Jézussal való együttlét áll.

A μένω (marad) ige negyven alkalommal jelenik meg János evangéliumában. A „tanítvány” kifejezéssel együtt, a μένω ige az evangélista egyik kedvenc kifejezésekként tartható számon. Talán nem véletlen, hogy e két fogalom együtt jelenik meg az evangélium elején és végén, mintegy keretként. Ez a tény is ösztönöz arra, hogy témánknak egy külön tanulmányt szenteljünk.

Dolgozatunk címe és egyben témája: „Tanítványság János evangéliumában a μένω ige alapján.” Célkitűzésünk a „tanítványság” és a „maradás” fogalmának párhuzamos elemzése, melynek révén a jánosi tanítványság fogalmát kívánjuk elmélyíteni.

Az első fejezetben előbb, időrendi sorrendben, bemutatjuk a tanítványság kapcsán megjelent irodalmat: cikkeket, tanulmányokat, monográfiákat, majd áttekintjük a μένω igével kapcsolatban megjelent írásokat.

A második fejezetben a μένω ige jelentését taglaljuk, majd rátérünk a Septuaginta-beli előfordulásaira. Ezt követően átvilágítjuk az újszövetségi írásokat azzal a céllal, hogy feltárjuk az olvasó számára a μένω ige páratlan gazdagságát a jánosi corpus-ban.

Ugyanebben a fejezetben sor kerül néhány jánosi μένω igéhez kapcsolódó kép bemutatására. Ilyen módon betekintést nyerünk a bámulatba ejtő jánosi metaforikus nyelvezetbe, és felfedjük azt a rendkívül gazdag képhálót, melynek szálai az evangéliumban végig összefonódnak. A Jézuson maradó Lélek (Jn 1,32-33), az Isten és ember közötti nász képe, az öröm és Isten maradandó haragjának a motívuma (Jn 3,28.36), továbbá az Atya és Fiú közötti egyedi kapcsolat megannyi vörös fonal, mely az evangéliumon végigkövethető.

A harmadik fejezettel kezdődően a nyolcadik fejezetig, témánk szempontjából fontos perikópákat elemzünk. A legelső a Jn 1,35-39 szakasz, mely elbeszéli Jézus és első

tanítványainak találkozását.

Igyekeztünk egységes struktúra mentén felépíteni a III-VIII fejezetek tartalmát. Elsőként a szöveg saját fordítását közöljük, majd kitérünk a szövegkritikai megjegyzésekre. Ezt követően a különböző szakaszok szűkebb és tágabb szövegkörnyezetét mutatjuk be. Itt röviden foglalkozunk a különböző, a diakrónikus módszer alapján megfogalmazott megállapításokkal is, mivel megközelítésünk elsősorban szinkronikus jellegű, azaz a szövegek mai formájából indulunk ki. A fejezetek további részét a szövegek exegetikai elemzésének szenteljük. Mindegyik fejezetet egy-egy rövid konklúzióval zárunk.

Az 1,35-39 versekből álló perikópa első három versét a „helyzetleírás” (1,35), „tanúságtétel” (1,36), „követés” (1,37) struktúra alapján közelítettük meg. Ezt követi a Logosz és az ember első párbeszéde (1,38), majd a meghívás és Jézusnál maradás elemzése.

Az 1,35–39 versek átmenetet képeznek a Keresztelőről szóló epizódok (1,19–34) és a tanítványmeghívás-elbeszélések között (1,40–51). E rövid szakaszban az evangélista figyelme az Isten Bárányára mutatóról Jézusra és a tanítványokra irányul, ezáltal az előbbi „tanúság motívumához hozzátársul, és fölé is nő a tanítványság motívuma.”¹

Véleményünk szerint, a „néz”, „hall”, „követ”, „kérdez”, „mond”, „keres”, „megy” igéket, kivétel nélkül a tanítványság szakkifejezéseivé avatja az evangélista. Ezek mind a $\mu\epsilon\upsilon\omega$ igére mutatnak, mint a tanítványi kapcsolat létrejöttét jelző kulcskifejezésre.

Mivel Keresztelő János tanítványai névtelenek az 1,35–39 szakaszban, nem a partikuláris, vagyis csak a személyüket érintő Jézus-követést akarja jelezni a szöveg, hanem magának a tanítványságnak a kiindulópontját. A két tanítvány egyidőben akárkit és mindenkit képvisel. Ők indikátorként jelzik az olvasónak, hogy számára is lehetséges a Jézus-követés.²

János evangéliumában a tanítványságot két fontos tényező teszi lehetővé: Istennek az emberek felé fordulása és az ember Istenkeresése.

Úgy tűnik, hogy a tanítvánnyá válás láncreakciójának az elindítója Keresztelő János tanúsága. Ám e tanúság mögött valójában Isten áll: Keresztelő Jánost az Isten küldte (1,6), Jézus felismerését Isten tette lehetővé (1,33). Akárcsak a szinoptikusoknál, János evangéliumában is a tanítvány-lét egy különleges isteni ajándék; szövegünk alapján ezt inkább közvetetten, másokon keresztül nyújtja Isten az embereknek. A tanítványság isteni ajándékát elfogadó, ha ezt másokkal is megosztja, maga is ajándékká válik.

¹ TAKÁCS, GY., *Szent János evangéliumának magyarázata 1*, Pannónia Nyomda Kft., Budapest 2015, 117.

² BRODIE, TH. L., *The Gospel According to John. A Literary and Theological Commentary*, Oxford University Press, Oxford – New York 1993, 161.

Jézus első követői a János-tanítványok közül kerültek ki (1,35). Megemléítésük kapcsán jelenik meg először a μαθητής (tanítvány) kifejezés. Ez a főnév a μανθάνω (tanul) ige derivátumaként a tanulás iránti nyitottságot és az érdeklődést.

A „Rabbi, hol laksz?” kérdésben előforduló μένω ige többet jelez, mint egy hely iránti érdeklődést. A tanítványok szándéka „Jézus alaposabb megismerése és a hozzá való csatlakozás.”³ Nemcsak Jézus holléte, lakásának helye az érdeklődésük tárgya, hanem sokkal inkább Jézus kiléte: honnan jön, ki ő, mi a célja? A „hol laksz?” kérdés mögött a „ki vagy?” kérdés áll.⁴

Az 1,35–39 versekből álló szakasz és a Bölcsesség könyve közötti analógia megengedi az első tanítványok néhány jellemvonásának a megrajzolását⁵: tiszta szívű, kereső emberek, szeretik a Bölcsességet és vágyódnak rá. Ezek a tulajdonságok teszik lehetővé a történelem egyik legcsodálatosabb paradigmaváltását.

A negyedik fejezetben az eucharisztikus beszéd (6,52-59), valamint a Tizenkettő reakciója (6,66-71) áll vizsgálódásunk középpontjában. Fontosnak tartottuk, hogy az irodalmi egység címszó alatt röviden megemlétsük Bultmann négyforrásos elméletét, valamint a 6,52-59 versek szakramentalitása körüli nézeteket. Mi azt a véleményt képviseljük, D. Daube, G. Ziener, B. Gärtner, E. Kilmartin elméletéhez kapcsolódva⁶, hogy a 6. fejezetet keletkezésére az egyház liturgikus-eucharisztikus teológiája is hatott. Az eucharisztikus rész a kikristályosodó keresztény liturgia kontextusában nyert megfogalmazást. A negyedik fejezetben a 6,52-59.67-71 szakaszok mentén folytatjuk exegetikai kutatásunkat.

A Jézussal együtt töltött idő élmény lévén számukra, a tanítványok mellette maradnak, így a „nála maradás” „vele maradássá” válik. Jézus követői nemcsak merítenek a Mester tanításából, mint a rabbinikus iskolákban tanulók, hanem sorsközösséget is vállalnak vele.

A Jézussal való együttlét egy új kapcsolatrendszer kialakulását szolgálja. Erre utal a 6. fejezet 13. versében először megjelenő „tizenkettő” (δώδεκα) kifejezés. A kosarakat jelző szám szoros kapcsolatban áll a Tizenkettő összekovácsolt csoportjával, mely a 6,67-ben kerül

³ BOLYKI, J., „Igaz tanítvállomás”: *Kommentár János evangéliumához*, Kommentárok a Szentíráshoz, Osiris Kiadó, Budapest 2001, 91.

⁴ SCHOLTISSEK, K., *In Ihm Sein und Bleiben, Die Sprache der Immanenz in den johanneischen Schriften*, Herders Biblische Studien 21, Herder, Freiburg – Basel – Wien 2000, 240.

⁵ Vö. Bölcs 6,12–13.16; Péld 8,34–35.

⁶ KILMARTIN, E. J., *Liturgical Influence on John 6*, in *The Catholic Biblical Quarterly* XXII (1960), 183–191.

megemléítésre első alkalommal. A János-evangélium szimbolikus nyelvezetében a Tizenkettő kollégiuma Isten új népét jelenti.

Azáltal, hogy a Tizenkettő nem fordít hátat Jézusnak a kafarnaumi beszéd után (6,52–71), igent mond Jézus eucharisztikus (6,52–59) „kemény beszédére” (6,60). Felvállalja a ὀ τρώγων (evő), valamint a ὀ πίνων (ivó) participiumok által jelzett új identitást és habitust (6,56). Az „eszik” és „iszik” igék a kölcsönös asszimilációt teremtik meg: megszületik a teljes, kölcsönös és személyes immanencia, mely a tanítvány számára részesedés az Emberfia szenvedésében és megdicsőülésében, Jézus számára részesedés a tanítvány mindennapi életében.

A Jézusnál és Jézussal való maradás egymásban maradássá válik, teljes, személyes, kölcsönös és hatékony immanenciává. Jézus új családját, Isten új népét a tagok ereiben folyó isteni vér köti össze egymással és az örökkévalósággal. A Tizenkettő kollégiumát alkotó tanítványok mint a tizenkét kosár „kenyérmaradék” őrzői garanciái annak, hogy a későbbi nemzedékek is részesednek az eucharisztikus adományból.

Az ötödik fejezetet az „igazán tanítványokról” szóló résznek szenteljük (8,30-36). Először a „Jézusban és Jézusnak hívő”, majd a „tanítvány” és „igazán tanítvány” kifejezéseket elemezzük (8,30-31). Miután elmélyítjük az „igazán tanítvány” ismervét, a „maradástól szabadságig” vezető útját tekintjük meg. Az Ábrahámától örökölt „szabadság” motívuma után a bűn rabszolgaságának a kérdését világítjuk meg. Exegetikai analízisünk utolsó pontját a rabszolga és fiú példázatának szenteljük (8,35-36).

„Igazán tanítvány” az, aki hűségesen kitart Jézus szava mellett: lemond minden egyéni érdekről, és csak Isten akaratát keresi (8,31). A μένω ige itt egy megalapozott, állandóan megújuló döntésre és folyamatos cselekvésre utaló terminusként van jelen: a „szót” meg kell hallgatni, tartalmára reflektálni kell. Elengedhetetlen a hozzá való ragaszkodás és a vele való azonosulás: teljesíteni, tettekre kell váltani ahhoz, hogy belőle és általa élhessünk. A logoszban való maradás egybefonódik a hit fogalmával, hiszen a Jézusba vetett hit, melyet az evangélista mindig igével ír le, életmódként kerül bemutatásra. Mint a hit megélése, a logoszban való maradás, konkrét válasz Isten szavára: kinyújtott kar, mellyel az ember megfoghatja a Szabadító kezét. Jézus, aki „felülről jött”, a szóban való maradás, avagy a cselekvő hit által felemeli azt, aki lent a mélyben sínylődik.

A jézusi szavak elsajátítása következtében megismert igazság valamint az ebből fakadó szabadság teljessé tesz. A rabszolga visszakapja méltóságát, a tanítvány ajándékba kapja az istengyermeki státuszt, az ember visszanyeri mindazt, amit a rabszolgasors miatt elveszített. Mint a legforróbb és legmélyebb vágy beteljesülése, a szabadság minden más kívánságtól való mentesség. Beteljesült öröm ez, mely semmi mást nem kíván.

A hatodik fejezet bevezet az utolsó vacsora termébe. Jézus búcsúbeszédéből a lakáskészítés motívumát választottuk ki (14,1-3), valamint a Paraklétoszról szóló ígéretet, mely összekapcsolódik Jézus visszatérésének motívumával (14,15-25). Csak ebben a fejezetben jelenik meg a $\mu\omicron\nu\eta$ főnév, mely a $\mu\epsilon\nu\omega$ ige derivátumaként szorosan fűződik dolgozatunk témájához.

Exegetikai megközelítésünk a következő motívumokat tartja szem előtt: hitre való felszólítás (14,1); lakások és helykészítés (14,2-3); a Paraklétosz befogadásához nélkülözhetetlen feltétel (14,15); a Paraklétosz elküldése (14,16-17); Jézus visszajövele (14,18-20); a tanítvány, mint templom (14,21-25).

A „ne rendüljön meg a szívetek” és „higgyetek” szavakkal Jézus nem Ebed Jahvéként, hanem Királyként, győztesként bátorítja övéit. Az „Atya háza, melyben sok lakás van” és amelyben Jézus „helyet készít övéinek”, mint kép, egyszeri megemlézése ellenére is, az egész 14. fejezet gondolatmenetét meghatározza. A $\mu\omicron\nu\eta$ (lakás), a $\tau\omicron\pi\omicron\varsigma$ (hely), valamint a $\eta\ \omicron\iota\kappa\iota\alpha\ \tau\omicron\upsilon\ \pi\alpha\tau\rho\varsigma\ \mu\omicron\nu$ (Atyám háza/háztartása) kifejezések összefonódása erősen eszkatológikus jelleget ölt: halhatatlanságra, Istennel és udvartartásával való boldog együttlétre utal. Az „elmegy,” „eltávozik”, „visszajön” igék az ég és föld, fent és lent távoli szférák összekötését teszik lehetővé. „Utazása” során Jézus átszeli azt a távolságot, mely szétválasztja a tanítványok életterét Isten életterétől. Hidat épít a mulandó világ és az örökkévalóság között és mindezt azért, hogy tanítványai ott legyenek, ahol ő van.

A hit és a parancsok megtartása által mutatott Jézus iránti szeretet a Paraklétosz elküldését is eredményezi. A Jézus által „kiimádkozott” Lélek szüntelenül a „tanítványoknál marad és bennük lesz” (14,16–17). Társként kapcsolódik hozzájuk, elvezeti őket a teljes igazságra (16,13), és mindenre megtanítja őket (14,26). Tanúságot tesz Krisztusról (15,26) és felfedi a világ bűnét, az igazságot és az ítéletet (16,8). Amint Jézus által Isten művelte tetteit a világban, hasonlóképpen a „másik Paraklétosz” által (14,16) Isten jelen lesz és művelni fogja tetteit a tanítványok közösségében, és általuk a világban.

Isten Lelkének a jelenléte a tanítványban és a tanítványok közösségében egyfajta jel a világ számára: bennük Isten lakozik, ő munkálkodik. A Paraklétosz tanítványoknál maradása által létrejön az a „kontraszt-társadalom” mely nem a „világ fejedelme” (14,30), hanem Isten szolgálatában áll.

A Jézus parancsát szerető és őrző tanítvány Isten jelenlétének a „locus”-ává válik: „Ha valaki szeret engem, meg fogja őrizni szavamat; az én Atyám is szeretni fogja őt, hozzá fogunk menni és lakást fogunk készíteni nála (μονὴν παρ’ αὐτῷ ποιησόμεθα)” (14,23). Ha lokalizálni szeretnénk a μονή-t, azaz a lakást, akkor nem az égi, túlvilági, hanem a földi szférához tartozónak mondhatjuk. A μονή hordozója maga a tanítvány; „nála” (παρ’ αὐτῷ) fog elkészülni az Atya és Fiú maradásának a helye. Ez a különleges isteni jelenlét a tanítványt a Szentháromság teofániájává avatja.

A hetedik fejezetben a szőlőtőről és szőlővesszőről szóló szakasz elemzésére összpontosítunk (15,1-11), mely a μένω ige előfordulásának a koncentrátuma is egyben. Mintegy előljáróban, bemutatjuk a szőlőtő és szőlővessző gazdag bibliai képét, érintve az ószövetségi és újszövetségi előfordulásait. Ezt követi a „Jézusban való maradás” kifejezésének elmélyítése (15,1-4). E témához szorosan kapcsolódik a szőlőtőn való maradás vagy nem maradás következményeinek a bemutatása (15,5-8). A 15,9-11 verseket a jánosi etika elemzésének szenteljük. Ebben az etikában különös fontosságot kap a Jézus szeretetében való maradás.

A szóban maradáshoz hasonlóan, a szeretetben-maradás sem egy statikus, passzív, jámbor állapot, hanem bizalom, cselekvés, növekedés, azaz „gyümölcshozás.” A szeretetnek két irányba kell növekednie: függőlegesen, az Isten iránti szeretetet kell táplálni. Vízszintesen, a felebarát iránti szeretetet kell megélni.

A tanítványok egy olyan közösséget alkotnak, melyben nemcsak egyénileg, hanem testületileg is ugyanerre a szeretet-kapcsolatra törekednek. Ez nemcsak az egyént, hanem a közösséget is átalakítja és formálja. A megélt szeretet hatására aztán átalakulhat az a világrész is, amelyben a tanítványok közössége jelen van. A μένω igéhez szorosan kapcsolódik az egyéni és közösségi transzformáció gondolata, mely a belső és külső növekedésben, a „gyümölcstermésben” válik nyilvánvalóvá.

A Jézus szeretetében való maradás által, lét és cselekedet, azaz a „tanítványnak lenni” és „tanítványként élni” közötti dichotómia, János evangéliumában eltűnik. A szeretetből

fakadó tettek, a tanítvány valamint a tanítványi közösség identitásának és Jézushoz való hozzátartozásának a kifejezői.

A nyolcadik fejezet a Galileai-tenger partjára vezet el minket. A Péter és a szeretett tanítvány sorsával kapcsolatos dialógusban bukkan fel utolsó alkalommal a μένω ige. Elemzett szakaszunk a 21,20-23 versekből áll. Mivel a szeretett tanítvány a jánosi tanítványság megtestesítője, fontosnak tartottuk, hogy a róla szóló epizódokat is röviden bemutassuk: a szeretett tanítvány az utolsó vacsorán (13,23-26), a kereszttel (19,25-27.31-36) és az üres sírnál (20,1-10). A szeretett tanítvány jövőbeli sorsának ismertetése után (21,20-23) röviden kitérünk kilétére.

Az utolsó vacsora alkalmával színpadra lép a szeretett tanítvány, akiről az evangélium szó szerint azt jegyzi meg: ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ Ἰησοῦ, azaz „Jézus keblén” feküdt. Ide kapcsolódik még a 13,25 vers által feltárt kép is: a szeretett tanítvány „odahajol Jézus mellére” (ἀναπεσὼν οὖν ἐκείνος οὕτως ἐπὶ τὸ στήθος τοῦ Ἰησοῦ). Ezek az egyedi és szimbólummá vált gesztusok felidézik a prólóus szavait (1,18): „Istent, soha senki nem látta: az Egyszülött Isten, aki az Atya kebelén van, Ő nyilatkoztatta ki.” Mintha azt mondaná az evangélista, hogy amilyen szoros kapcsolatban van az Atya a Fiúval, ugyanilyen kapcsolatban van a szeretett tanítvány Jézussal.

Ha ide csatoljuk a kereszten elhangzó utolsó jézusi végrendeletet, amelyben anyját a szeretett tanítványra, őt pedig „Íme a te fiad” szavakkal anyjára bízva, a szeretett tanítvány fiúi státuszára következtethetünk. Ő a prólóusban szereplő „istengyermekek” szimbóluma és képviselője. A „tanítványság”, „fiúság”, „istengyermekség” fogalmak összefonódnak a szeretett tanítvány alakjában.

A szeretett tanítványt bemutató képek és a prólóus asszociálásából arra is következtethetünk, hogy ő hiteles tanú: megbízható módon tudja megismertetni az emberré lett Fiú-Istent. Az ő tanúsága kapocs a Keresztelő és a „mi”-vel jelzett közösség tanúsága között. Ő forrása és garantáló tekintélye annak a Jézusról szóló információnak, amelyet a „mi”-vel jelzett közösség magáévá tesz és örömhírként másoknak is tovább ad.

A 21,20–23 vers motívumait mint mozaikkockákat egymás mellé rakva, a következő kép tárul fel a szeretett tanítvány sorsával kapcsolatban: Jézus hűséges tanítványa és hiteles tanúja, Pétert és Jézust követve átlépi a halál küszöbét, és „Jézus keblére hajolva”, élőként

marad az örökkévalóságban és élőként tanúságtételében.⁷ Sorsában beteljesülnek az utolsó vacsorán elhangzottak: „magamhoz foglak venni titeket, hogy ahol én vagyok, ti is (ott) legyetek” (Jn 14,3). A szeretett tanítvány sorsa a mindenkori Jézus-követő sorsát jelzi: a Jézus-követés jegyében megélt élet az örökkévalóságba vezet.

A dolgozat konkluziójában a tanítványság jánosi fogalmát próbáljuk meg röviden áttekinteni. A μένω ige fényében vizsgálva, a tanítványságról a következőket állíthatjuk: Isten ajándéka, az emberi keresés gyümölcse, participáció Jézus életében, új relacionalitás, Jézussal való kölcsönös immanens kapcsolat. Ez megnyitja az utat az Atya és Fiú kapcsolatába való belépésre, mely az istengyermekség állapotát teremti meg. Isten gyermekeként megkapja ajándékként a szabadságot. A tanítványság által a Jézus-követő mennyei lakások örököse lesz úgy, hogy ő maga már itt a földön Lélek- és Isten-hordozóvá válik. Ez állandó tisztulási folyamatot is jelent, gyümölcstermést és szeretetben való maradást. A tanítványság útja Jézus utánzásához vezet, hiszen a tanítvány is az Atya gyermeke és szeretetének hiteles tanúja. Akárcsak a szeretett tanítvány, a Jézusban maradás által a Lélek embere, Isten szentélye, és, mint ilyen, örökké marad. A szeretett tanítvány mint a jánosi tanítványság megtestesítője, a maga névtelenségével a mindenkori Jézus-követő hivatását és sorsát vetíti előre.

A dolgozat rövid áttekintése alapján a jelen doktori disszertáció által hozott újdonságot a következőkben látjuk: **1)** a tanítványság és a maradás fogalmainak viszonyát részletesen értelmező egzisztenciális mű tudomásunk szerint még nem látott napvilágot, ezért munkánk ezt a hiányt hivatott bepótolni; **2)** a dolgozat figyelembe veszi és épít azokra az innovatív szakszövegekre, amelyek a tanítványság, valamint a μένω ige jelentéskörét más motívumokkal kapcsolják össze. Ilyenek Klaus Scholtissek, a jánosi immanenciát taglaló, rendkívül alapos munkája⁸, Rekha Chennatu, a tanítványság és szövetség motívumát kidolgozó gazdag monográfiája⁹, valamint Mary L. Coloe kiváló művei¹⁰, melyekben az Isten népe közötti maradását összeköti a templom motívumával, implicit módon a tanítványság fogalmával. Természetesen szem előtt tartottuk az idegen- és magyar nyelven megjelent

⁷ DE LA POTTERIE, I., *Le témoin qui demeure: le disciple que Jésus aimait*, in *Biblica* 67 (1986), 343–359.

⁸ SCHOLTISSEK, K., *In Ihm Sein und Bleiben, Die Sprache der Immanenz in den johanneischen Schriften*, Herders Biblische Studien 21, Herder, Freiburg – Basel – Wien 2000.

⁹ CHENNATU, R. M., *Johannine Discipleship as a Covenant Relationship*, Hendrickson, Peabody 2006.

¹⁰ COLOE, M., *God Dwells with Us: Temple Symbolism in the Fourth Gospel*, The Liturgical Press, Collegeville, Minnesota 2001; COLOE, M., *Dwelling in the Household of God. Johannine Ecclesiology and Spirituality*, The Liturgical Press, Collegeville, Minnesota 2006.

kommentárokat, monográfiákat és tudományos cikkeket is, amint ezt a bibliográfiában is jelezzük.

Jelen munkánkkal a magyar nyelvű szakirodalomban az e témával kapcsolatos kutatásoknak szeretnénk támpontot nyújtani, ezeknek nagyobb teret biztosítani.

Célunk, hogy a Jézus-követés szépségét és egyediségét a jánosi szempontból is bemutassuk.

Ha a János evangéliumában fellelhető nyelvi jelenségek működésének a folyamatát nyomon követjük, valószínűleg segít minket, hogy kicsit közelebb kerüljünk a valóság rejtett lényegéhez, szembenézzünk önmagunkkal, rádöbbenjünk arra, hogy kik is vagyunk, miben áll keresztényvoltunk lényege és mi életünk igazi célja.